

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕГРАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ І СТРАХОВИХ ІНСТИТУТІВ

Розглянуто теоретичні та методичні основи інтеграції банківських і страхових інститутів, визначено зміст специфічних функцій фінансових посередників, що сприяють розвитку їх інтеграційних зв'язків.

Theoretical and methodical bases to integrations bank and insurance institute are considered, specific functions financial agents, who promote the development to integrations of the relationships, are determined.

Функціонування ринкової економіки та її розвиток ґрунтуються на взаємодії різноманітних ринків: товарів та послуг, трудових ресурсів та фінансових послуг (фінансові ринки). Основним каталізатором економічного зростання виступає фінансовий ринок, який забезпечує фінансування реального сектора економіки через залучення інвестицій, здійснення платежів та перерозподіл капіталів.

Торгівля фінансовими активами між учасниками ринку відбувається за посередництвом різноманітних фінансових інститутів. Саме вони забезпечують неперервне функціонування ринку, розміщення серед інвесторів нових та обіг на ринку емітованих раніше активів. Фінансові посередники є необхідними учасниками ринку, які забезпечують інвесторам оперативне вкладення коштів у фінансові активи та вилучення коштів у процесі інвестування, переміщення коштів від кредиторів до позичальників та зменшення ризиків і витрат, пов'язаних з інвестуванням коштів. Саме непряме фінансування за участю фінансових посередників відіграє провідну роль на ринку запозичень, оскільки основним джерелом ресурсів для фірм різної організаційно-правової форми та інших учасників ринку виступають кредитні ресурси, які надаються фінансовими посередниками – банківськими установами та парабанківськими інститутами, а не безпосередньо інвесторами.

Усі фінансові посередники функціонують на єдиному фінансовому ринку. При його обслуговуванні одні з них надають лише окремі види послуг (наприклад страхова компанія), який і визначає в цілому їхнє призначення на ринку, а інші – широкий спектр фінансових послуг (банківські установи). Водночас необхідно відмітити, що всі посередники однаково відчутно впливають на кон'юнктуру цього ринку, тому можуть не тільки конкурувати між собою, а й взаємодіяти у вирішенні багатьох економічних та фінансових проблем. Науковий аналіз дозволяє дійти висновку, що дослідження фінансового посередництва як самостійного економічного явища має важливе теоретичне і практичне значення, особливо для вітчизняної економіки на сучасному етапі, коли тільки формується фінансовий ринок, його інфраструктура і механізм регулювання. Дуже важливо, щоб при вирішенні цих завдань урахувалася не тільки вища форма специфіка окремих фінансових посередників, а й їхня родова єдність і функціональна взаємозалежність [1, с. 539].

Дослідження еволюції теоретичних поглядів на сутність фінансового посередництва від теорії ефективного розміщення ресурсів А. Пігу, концепції інноваційного фінансування Й. Шумпетера [2, с.84-112], теорії фінансового поглиблення Р. Голдсмита та Р. Дж. Маккіннона [3, с.12], концепції фінансових інновацій Дж. Герлі та Є. Шоу [3, с.13], нової теорії фінансів Дж. Штігліца та А. Вайса [3, с.14] дає підстави визначити специфічне значення фінансового посередництва в економічному розвитку. Воно полягає в забезпеченні більш ефективного розміщення наявного капіталу шляхом акумуляції та розміщення фінансових ресурсів індивідуальних інвесторів (тобто капіталізації) і реалізується за наявності

певних макроекономічних та інституційних передумов шляхом виконання посередниками певних функцій.

На фінансове посередництво, як на окремі вид економічної діяльності в ринковій економіці, покладається виконання специфічних, притаманних лише цьому виду діяльності функцій. Слід відзначити, що у працях різних дослідників мають місце відмінності розуміння їх сутності та кількості.

Наприклад, В.В. Зимовець, С.П. Зубік виділяють дві групи функцій фінансового посередництва [4, с. 18]. До першої групи відносяться ті, що характеризують роль і значення цього виду діяльності в економіці (основні функції): активізація механізмів трансформації заощаджень в інвестиції, активізація процесів перерозподілу та мобільності капіталів, зниження процентних ставок. До другої групи науковці відносять специфічні функції, що властиві виключно практичній діяльності фінансових посередників: подолання бар'єрів невизначеності (асиметричності інформації та морального ризику), професійний відбір об'єктів інвестування, економія на масштабах операцій, диверсифікація активів та уникнення ризиків інвестування, моніторинг та управління ризиками інвестування. Крім указаних функцій, автори виділяють також інші, наприклад функцію трансформації активів [4, с.21]. На нашу думку, визначені багатьма науковцями функції фінансових посередників розглянуті лише з погляду обґрунтування їхньої участі у процесі інвестування.

В.В. Корнєєв визначає роль фінансових посередників у виконанні наступних функцій: консолідації (акумуляції) збережень індивідуальних інвесторів, підвищення ліквідності ринків шляхом професійного портфельного управління довіреними і набутими активами, забезпечення рівноваги на ринку через погодження пропозиції і попиту на фінансові ресурси, перерозподіл і зниження фінансових ризиків. Винятковою функцією фінансових посередників дослідник вважає специфікацію прав власності клієнтів-довірителів, коли останні, звертаючись до посередників, формують свої інвестиційні наміри [5, с.20].

Аналіз сутності запропонованих В.В. Корнєєвим функцій дозволяє дійти висновку, що вони більш детально характеризують значення фінансових посередників не тільки для активізації інвестиційних процесів, а й погляду створення умов для стабільного функціонування фінансового ринку.

На наш погляд, успішне функціонування фінансового ринку можливе лише за умови формування необхідної та оптимальної інфраструктури фінансових посередників, серед яких, безумовно, основними є банки та страхові компанії. Необхідно відмітити, що протягом достатньо тривалого часу і банки, і страхові компанії мали свій сегмент фінансового ринку, виконуючи тільки властиві їм специфічні функції, конкуруючи передусім як фінансові посередники. Цей етап можна характеризувати як дезінтеграційний, який проявлявся у спеціалізації фінансових установ у розрізі фінансових продуктів, які вони пропонують, чи груп клієнтів. Але вже на даному етапі формуються передумови до майбутньої

інтеграції банків та страхових компаній, які ґрунтуються на властивостях їх загальних та специфічних функцій.

Предметом нашого дослідження є аналіз розвитку інтеграційних процесів між страховими компаніями та банками, тому сутність, значення, місце та теоретичні основи їх взаємодії можна більш чітко визначити на підставі дослідження та наукового обґрунтування їх функцій.

Функції (лат. *functio* – виконання) – це зовнішній прояв властивостей у системі економічних відносин. Функції характеризують суспільне призначення категорій та є явищем об'єктивним і динамічним, кожна з них формується стихійно, розвивається в міру розвитку економічного середовища.

Функції банків та страхових компаній можна поділити на дві групи: по-перше, це функції, що в цілому характеризують їх як фінансових посередників; по-друге, це специфічні функції, що характерні виключно або банкам, або страховим компаніям. Реалізуються вказані функції при виконанні фінансовими посередниками різних операцій. Необхідно відмітити, що як функції банків, так і функції страховиків не мають однозначного тлумачення в науковій економічній літературі.

Наприклад, на думку Л.М.Рябіної, банки виконують чотири функції: функцію створення і знищення нових кредитних грошей та інших засобів обігу; функцію мобілізації грошових надходжень доходів, збереження та перетворення їх у позичковий капітал; функцію посередника в реалізації позичкового капіталу; функцію посередника в платежах між фізичними і/або юридичними особами [6, с.427].

У підручнику "Банківська справа" за редакцією В.І. Колесникової визначаються наступні функції банків: посередництво у кредиті, стимулювання накопичень в економіці, посередництво у розрахунках між самостійними суб'єктами, посередництво в операціях з цінними паперами [7, с.27-31].

Основними функціями банків, згідно з думкою В.М. Шелудько, є такі: надання кредитів та забезпечення потреб у ліквідності інших суб'єктів ринку; трансформація ризиків, термінів та капіталів; обслуговування комерційних угод та управління системою платежів [8, с. 273].

На підставі аналізу та узагальнення вказаних поглядів учених можна дійти висновку, що одні науковці, використовуючи різні визначення, характеризують однаковий зміст щодо сутності функцій банків, а інші – отожднюють функції і операції банків.

На нашу думку, найбільш обґрунтовано визначено функції банків у підручнику "Гроші та кредит" за редакцією М.І. Савлука. Автори підручника виділяють дві функції банків: трансформаційну та емісійну. Особливе місце банків як посередників розкривається в сутності трансформаційної функції, яка полягає у зміні таких якісних характеристик грошових потоків, що проходять через банки, як рівень ризикованості, терміновості, обсяги та просторове спрямування. Далі науковці підкреслюють, що вказана функція може проявлятися у наступних напрямках: трансформації ризиків; трансформації термінів; трансформації обсягів та просторовій трансформації [1, с.552].

Слід відмітити, що позиція авторів підручника є найбільш змістовною, оскільки вони надають характеристику саме сучасному банку, який перетворився з пасивного посередника в активного учасника фінансового ринку, в результаті чого він використовує як традиційні банківські послуги, так і послуги інших фінансових посередників.

В економічній літературі називають також інші функції банків, так, наприклад функцію акумуляції коштів, яка обумовлена суспільною потребою капіталізації вільних грошових коштів населення і підприємств. Саме ця властивість окреслена причиною виникнення такого феномена економічного розвитку, як банк, який відіграв все важливішу роль на фінансовому ринку. Виконання даної функції, як стверджує М.І. Савлук, забезпечує акумуляцію тимчасово вільних коштів суб'єктів господарювання та населення і реалізується через систему банківських операцій. Ми приєднуємося до думки вченого, який стверджує, що акумуляція коштів є складовою трансформаційної функції, оскільки будь-який вид трансформації вимагає попередньої акумуляції коштів [1, с.553].

Для того, щоб обґрунтувати теоретичні основи взаємодії банків зі страховими компаніями, необхідно розглянути функції цих установ з метою визначення їх спільних властивостей. Слід відмітити, що науковцями розглядаються тільки функції страхування, а функції страховиків аналогічно банками окремо не виділяються.

Про склад функцій страхування в економічній літературі теж немає єдиної точки зору. Наприклад, радянські економісти, визначаючи функції страхування не торкалися його сутності, вважаючи, що функції страхування "...є зовнішніми формами, які дають змогу виявити особливості страхування як ланки фінансової системи. Категорія фінансів виражає свою економічну сутність передусім через розподільчу функцію. Ця функція набуває конкретного, специфічного виявлення у функціях, притаманних страхуванню, – ризиковій, попереджувальній і заощаджувальній" [9, с.17]. В.В. Шахов виділяє три функції страхування: "формування спеціалізованого страхового фонду; відшкодування збитків і особисте матеріальне забезпечення громадян; попередження страхового випадку і мінімізація збитків" [10, с.19]. У підручнику "Страхування" за редакцією С.С. Осадця виділяються чотири функції страхування: ризикова; створення і використання страхових резервів (фондів); заощадження коштів; превентивна. Пізніше у деяких джерелах зустрічаються посилання на дослідження професора Л.І. Рейтмана, в яких визначається п'ять функцій страхування: розподільча, ризикова, попереджувальна, ощадна та контрольна [11, с.14].

Ми згодні, що страхування виражає свою сутність через розподільчу функцію, обслуговуючи процес розподілу доходів і вільних коштів підприємств та домашніх господарств. Водночас при формуванні та використанні страхових резервів теж відбувається перерозподіл коштів між страхувальниками. Ті з них, для яких у певному періоді не настала страхова подія, сплативши страхові внески, не отримують жодних виплат. І навпаки: страхувальникам, які зазнали серйозних збитків від страхового випадку, виплачується відшкодування в сумах, значно більших за внесені страхові платежі.

Перерозподільні властивості страхування визначаються вітчизняним ученим С.С. Осадцем, який відокремлює функцію створення та використання страхових резервів. "Страхування стає можливим лише за наявності у страховика певного капіталу, достатнього для забезпечення покриття збитків (у разі їх виникнення), заподіяних страхувальникові стихійним лихом, нещасним випадком чи іншою страховою подією. Власними коштами покрити таку потребу у грошових виплатах страховик, здебільшого, не в змозі. Тому кожен страховик створює систему страхових резервів" [12, с.26].

Водночас основною функцією, що визначає функціональне призначення інституту страхування в суспільстві

тві, є попереджувальна функція. С.С. Осадець цю функцію називає превентивною та виділяє два її напрями: правову та фінансову превенції. До правової належать передбачені чинним законодавством або договорами страхування застереження. Фінансова превенція полягає в тому, що частина страхових премій спрямовується на фінансування превентивних заходів [12, с.28].

Тісно пов'язана з вказаною превентивною функцією ризику функція страхування, що полягає в переданні за певну плату страховикові матеріальної відповідальності за наслідки ризику, зумовленого подіями, перелік яких передбачено чинним законодавством або договором. "Ризикова функція відбиває процес купівлі-продажу страхової послуги"

У російському посібнику С.І. Лушина під редакцією професорів та В.А. Слепова при визначенні інституційного значення страхування виділено п'ять функцій: "Основная функция... – компенсационная, благодаря которой существует институт страхования... Накопительная, или сберегательная функция обеспечивается страхованием жизни и позволяет накопить в счёт заключённого договора заранее обусловленную сумму... Распределительная функция... реализует механизм страховой защиты.... Предупредительная функция работает на... уменьшение ущерба... Инвестиционная... реализуется через размещение временно свободных средств..." [13, с.16].

На нашу думку, вказані науковцями функції відповідають вимогам сучасного етапу розвитку страхового ринку та характеризують страхування з різних позицій. Водночас з урахуванням сучасного прояву споживчої вартості страхової послуги необхідно особливо виділити інвестиційну функцію, або функцію використання страхового фонду для інвестування з метою захисту збережень та отримання додаткових джерел доходів. Ця функція є наслідком вище вказаних і проявляється одночасно з ними, в конкретних страхових відносинах. Необхідність інвестування страховиками тимчасово вільних коштів випливає з природи страхування. Страхові компанії перетворюють пасивні грошові потоки в потоки активного капіталу та поряд з банками стають найважливішими джерелами інвестиційного капіталу. Об'єктивною основою цього процесу стає інверсія страхового циклу, коли страховий внесок передуює виконанню зобов'язань страховика. Цей факт сприяє тому, що страхові компанії в певний проміжок часу володіють значною кількістю коштів, які можуть бути максимально ефективно використані з метою отримання додаткового прибутку. Здатність акумулювати фінансові потоки та спрямовувати їх на розвиток економіки перетворює страхові компанії в потужного інституційного інвестора. У багатьох країнах світу страхування є стратегічним сектором економіки. Так, загальна сума інвестицій страховиків у Європі складає близько 28 % ВВП, що відповідає близько 2,2 трлн. євро. На початку 90-х років ХХ ст. страхові компанії Європи, Японії та США управляли загальним обсягом вкладених коштів на суму 4000 млрд.дол. [14, с.155].

Проведений аналіз функцій, властивих банкам та страховим компаніям, дозволяє дійти висновку, що при визначенні їх кількості науковці не мають єдиної точки зору: одні деталізують сутність та визначають велику кількість з урахуванням виконання операцій, інші – обмежуються обґрунтуванням специфіки їх дії.

На нашу думку, це пояснюється тим, що функції як банків, так і страхових компаній ототожнюються з певними напрямками чи видами їх діяльності, а то й просто з окремими операціями. Слід відмітити, що такий

підхід до визначення функцій неправомірний, оскільки функція є більш складним, глибоким явищем, ніж операція. Водночас необхідно зі спільних функцій страхування виділити функції страховика як фінансового посередника, які характеризуватимуть його як економічну структуру з макроекономічних позицій та з позицій його місця в економічній системі взагалі і впливу на фінансовий ринок зокрема.

На наш погляд, до функцій страхових компаній слід віднести: управління ризиками; інвестиційну (акумуляція збережень індивідуальних інвесторів і вкладення нагромадженого капіталу в розвиток економіки); функції капіталізації грошових коштів та інформаційну. Слід зазначити, що вказані функції виконуються також і банками. Однак для банків головною є інвестиційна функція, при реалізації якої відбувається зовнішнє та внутрішнє страхування ризиків.

Як уже було визначено, теоретичною основою взаємодії банків і страхових компаній є наявність у них загальних і специфічних функцій (рис. 1).

Як відмічено на рис. 1. загальними функціями як для банків, так і для страхових компаній є функції посередництва у формуванні інвестиційних ресурсів, їх капіталізації та управлінні ризиками. Виконання прийнятих на себе зобов'язань банками перед підприємствами та населенням можливе лише при інвестуванні акумульованих грошових коштів, тобто трансформації заощаджень в інвестиції (або капіталізації). Виділення інвестиційної функції банку, яка забезпечує розміщення як власних, так і залучених грошових коштів обумовлено інституційним значенням банківської системи в інвестуванні економіки.

Банки, як відомо, інвестують залучені тимчасово вільні грошові кошти підприємств і населення, причому таке залучення здійснюється за допомогою різних видів депозитів на платній основі, з обов'язковим еквівалентним поверненням.

Страхові компанії є фінансовими посередниками контрактного типу, характер залучення ними коштів має такі специфічні риси, як відсутність еквівалентного, обов'язкового та адресного повернення залучених грошових коштів. Страхові компанії відрізняються відносно стійким приростом грошових коштів від утримувачів страхових полісів, що дозволяє розміщувати їх у довготермінові цінні папери. Крім того, інвестиційна діяльність страхових компаній може бути забезпечена банківською системою: страхові компанії розміщують свої страхові резерви в банках, одержуючи певні процентні доходи, а банки їх розміщують в активні операції також з метою одержання доходів.

У результаті банки, сплачуючи відсотки по вкладених коштах, забезпечують капіталізацію фінансових ресурсів страхових компаній, тобто сприяють виконанню страховими організаціями загальної з банками функції – капіталізації. Функція управління ризиками полягає в поєднанні зусиль банків і страхових компаній з метою розподілу (трансферу) ризиків для забезпечення як інтересів їхніх клієнтів, так і для захисту власних активів. Ми приєднуємося до думки В.В. Корнеєва, який зазначає, що фінансові посередники "...під час купівлі чи продажу фінансових активів власне торгують ризиками, перерозподіляючи їх між консервативними та агресивними учасниками ринку – між менш схильними і більш схильними до ризику економічними суб'єктами. Зниження ризику відбувається шляхом диверсифікації портфеля активів і професіонального управління ними "[5, с.20].

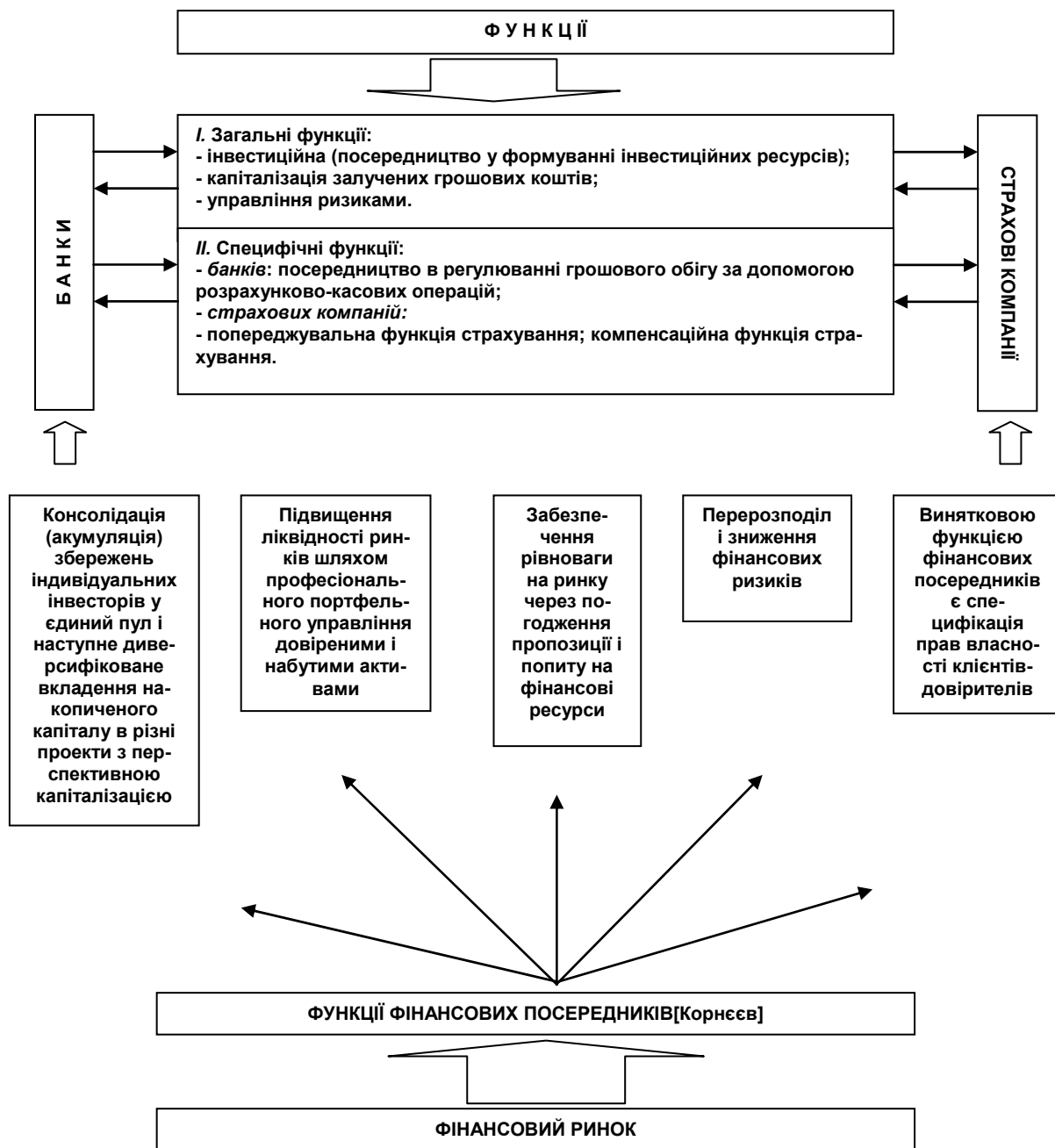

Рис. 1. Загальні і специфічні функції банків та страхових компаній

Діяльність на фінансовому ринку неминуче пов'язана з ризиком. Ризик означає невизначеність, пов'язану з деякою подією; під ризиком інвестування розуміється вартісне вираження ймовірної події, яка може призвести до втрат в операціях інвестування. Через величезну кількість ризиків на фінансовому ринку при індивідуальному інвестуванні капіталовкладники найчастіше змушені делегувати повноваження та відповідальність за прийняття рішень такими спеціалізованими фінансовими посередниками, як банки та страхові компанії. Вони за визначену винагороду здійснюють аналіз усієї сукупності ризиків, приймають інвестиційні рішення, надають інформацію, необхідну для прийняття таких рішень, а також займаються страхуванням як своїх операцій та дій, так і дій інвесторів. Отже, управління ризиком є одним із важливих напрямків діяльності банків та основним – у страхових компаній. Тому, на нашу думку, функція управління ризиками притаманна як банкам, так і

страховикам, тобто є спільною для них. У зв'язку з виконанням функції управління ризиками страховими закладами між ними і банками формуються інші відносини; оскільки відшкодування збитків і підприємств, і домашніх господарств – це функція страховиків у суспільстві, банки прагнуть до співпраці зі страховими компаніями. Як і інші суб'єкти економіки, банки потребують страхового захисту як носії різноманітних видів ризику і це становить одну з економічних основ їх спільної діяльності. Страхові компанії приймають ризики банків на страхування, а при настанні подій компенсують втрати кредитних установ; крім того, страховики беруть участь у фінансуванні заходів, які можуть значно зменшити банківські ризики і непередбачені втрати.

У працях окремих дослідників виділяється наявність цієї функції для банків, наприклад М.І. Савлук та В.М. Шелудько називають її "трансформація ризиків". Сутність цієї функції полягає в тому, що банки викорис-

товують внутрішні заходи щодо зведення ризиків до мінімуму (диверсифікація активів, лімітування позичок та створення страхових резервів по активних операціях) та зовнішні (страхування ризиків у страховиків) [8].

Стосовно виконання цієї функції страховими компаніями, то всі дослідники виділяють тільки ризикову функцію страхування. Як уже було відмічено, необхідно виділити окрему функцію страховиків – управління ризиками. На нашу думку, ризикова функція притаманна страхуванню, водночас предметом нашого дослідження виступають функції страховиків – суб'єктів фінансового ринку, які реалізують цю функцію за допомогою своєї специфічної функції управління ризиками.

Отже, наступною за значенням для фінансових посередників є, на нашу думку управління ризиками, що має важливе значення для ефективного виконання ними першої функції – інвестиційної.

Крім указаних загальних функцій, як для банків, так і для страховиків є також особливо важливою функція капіталізації залучених грошових коштів. Дослідники, що присвятили свої наукові праці тільки теорії банківської справи, як відомо, не виділяють цю функцію окремо. Науковці, що досліджують функції банків, розглядають її як частину трансформаційної функції (трансформація термінів) [1, с.552] або як функцію акумуляції і мобілізації грошових доходів та заощаджень і перетворення їх у капітал [6, с.317].

Дослідники теоретичних основ страхування визначають таку функцію як ошадню (Л.І. Рейтман), особисте матеріальне забезпечення громадян (В.В. Шахов), заощадження коштів (С.С. Осадець). Розвиткові заощаджувальної функції страхування сприяє державна політика, яка активно впливає на вирішення соціальних проблем, поживляє грошовий обіг, підвищує купівельну спроможність національної валюти, збільшує інвестиційні можливості країни. Страховики, визначаючи найбільш ефективний напрям вкладень, виконують функцію капіталізації залучених коштів. Капіталізація тимчасово вільних коштів передбачає їх трансформацію в інвестиційний капітал, тобто розміщення у різні фінансові інструменти з метою вкладення в майбутньому в реальні інвестиційні проекти фінансового та нефінансового секторів економіки.

Основними постачальниками кредитних ресурсів для всіх галузей економіки виступають банки. Банки – найактивніші суб'єкти ринку фінансових активів. Виконуючи свою функцію капіталізації та здійснюючи різні операції, банк забезпечує функціонування фінансового ринку та його сегментів – грошового, валютного ринку, ринку позичкових капіталів. Слід відзначити, що банки сприяють виконанню страховими компаніями вказаної функції шляхом сплати відсотків по вкладених цими компаніями коштах. Тобто заощаджувальна функція страхування в результаті специфічної діяльності страховиків трансформується у функцію капіталізації, що притаманна страховим компаніям.

Специфічною функцією, яка виконується банками у процесі організації їх взаємостосунків із страховими організаціями, є функція організації грошового обігу, інструментом якої є розрахунково-касові операції, при чому банки організують розрахунково-касове обслуговування як самих страхових організацій, так і їхніх клієнтів. Останнє сприяє зростанню банківських ресурсів і такі ресурси банк отримує більш дешевим способом, ніж отримання залучених коштів іншими шляхами. Отже, економічною основою взаємодії банківських і страхових установ можна вважати і наявність значної спільної клієнтури, яка користується фінансовими послугами двох інститутів, що сприяє обміну клієнтами та переходу від конкуренції до співпраці і взаємодії на фінансовому ринку.

Страхові установи на основі партнерських відносин починають використовувати філіальну мережу банків для просування страхових продуктів. З іншого боку, банки використовують матеріальні можливості страхових компаній і пропонують банківські продукти та послуги. Таке спільне використання матеріальних і кадрових ресурсів дозволяє обом фінансовим інститутам розширювати клієнтську базу, використовувати територіальну мережу своїх філій для просування банківських і страхових, а також спільних продуктів, зменшити витрати і підвищити ефективність спільної діяльності.

Страхові компанії пропонують банкам захист від можливих збитків від неякісних активних і господарських операцій, що є результатом вимоги виконаних ними специфічних функцій: попереджувальної і компенсаційної.

Виконання вказаних вище функцій створює умови для розвитку нового напрямку фінансового бізнесу – банківсько-страхових операцій (bancassurance). Водночас необхідно відзначити, що наявність як загальних, так і специфічних функцій банків і страхових компаній є не тільки основою для їхньої спільної діяльності, але й для конкуренції між ними.

Функції банків, страхових організацій та інших фінансових інститутів повинні виражати їх сутнісну визначеність і відокремленість, форми задоволення конкретних суспільних потреб, сукупні характеристики їхньої діяльності спочатку на макрорівні – відносно економіки в цілому, не враховуючи різноманітні види реальної діяльності суб'єктів фінансового ринку, які досліджуються.

Отже, саме спільні функції, які притаманні банкам та страховим компаніям, становлять, на нашу думку, загальну економічну основу їхньої взаємодії і подальшої інтеграції. Особливості функціональних відносин двох фінансових інституцій зображені на рис 2.

Економічні основи взаємодії та інтеграції банків і страхових компаній обумовлені тим, що обидва інститути належать до єдиної системи фінансових посередників, а також функціонально близькості страхової і банківської діяльності. Якщо загальна функція капіталізації, єдина для двох організацій, обумовлює конкурентні взаємовідносини в боротьбі за гроші клієнтів, то функція управління ризиками та інвестиційна функція визначають можливість розвитку відносин співпраці і подальшої інтеграції.

Роль банків та страхових компаній в економічному розвитку полягає в забезпеченні ефективного використання наявного капіталу шляхом акумуляції та розміщення фінансових ресурсів індивідуальних інвесторів. Якщо через функції проявляється суспільне значення економічної категорії, то її роль виражається в результаті практичного застосування. Про результати діяльності банків та страхових компаній у процесі виконання загальних і специфічних функцій свідчать дані таблиці 1.

Як свідчать дані таблиці, кількість страхових компаній за період з 2001 року по 2007 рік зростає значно швидшими темпами ніж банківські установи: якщо кількість страхових компаній зросла майже вдвічі, то кількість банків – на 10,4 %. Про якість виконання банками та страховими компаніями функції управління ризиками свідчать обсяги сформованих ними резервів. Так, якщо обсяг резервів страхових компаній збільшився з 2001 по 2007 рік на 5055,1 млн. грн.(627 %), то банків на 7071 млн. грн. (398 %). Указане підтверджує висновок автора щодо специфіки виконання основних функцій: для банків це інвестиційна функція, для страховиків – управління ризиками. Водночас слід відзначити зростаюче значення резервів страхових компаній, які є основою для розвитку їхньої участі в інвестиційних процесах, посилення взаємодії з банками на ринках фінансових капіталів.

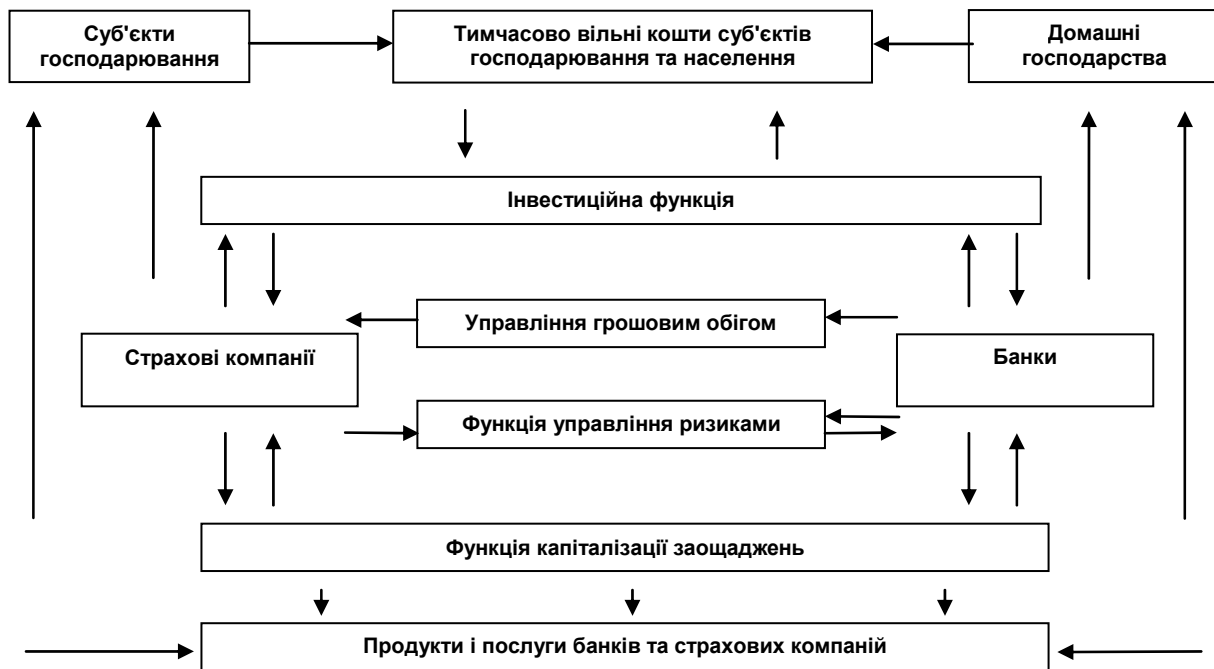

Рис. 2. Економічні основи розвитку взаємовідносин банків та страхових компаній

Таблиця 1. Основні показники діяльності банківських та страхових установ в Україні

ПОКАЗНИКИ	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Кількість установ:							
банків	154	153	152	157	158	160	165
страхових компаній	263	328	338	357	387	398	411
Активи установ, млн. грн.:							
банків	25806,2	398666	50785	67774	105539	41497	223024
страхових компаній	н/д	3007,4	5329,4	10457,4	20012,8	20920,1	23994,6
Статутний капітал млн. грн.:							
банків	3671,0	4573,0	6003,0	8116,0	11648,0	16144,0	26266,0
страхових компаній	511,0	1037,0	1709,2	3523,9	5514,5	6641,0	8391,2
Страхові резерви страхових компаній, млн. грн.	959,0	1185,2	1896,1	3774,9	8272,2	5045,8	6014,1
Резерви банківських установ під активні операції	2353	2737	3194	3905	5355	7250	9370

Наявність загальних і специфічних функцій банківських та страхових установ та тенденції, що виявлені на основі аналізу даних таблиці, дозволяють дійти висновку про наявність умов для розвитку інтеграційних процесів у банківському і страховому бізнесі та поступового переходу від найпростіших проявів взаємодії до повної їх інтеграції.

1. Гроші та кредит: Підручник / за ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2006. – 744 с. 2. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. – М.: Прогресс, 1982. – 384с. 3. Гитман Л.Дж., Джонк М.Д. Основи інвестування. – М.: Дело, 1999. – 1008с. 4. Зимовець В.В., Зубик С.П. Фінансове посередництво: Навч. посіб.- К.: КНЕУ, 2004.-288с. 5. Корнеєв В.В. Фінансові посередники як інститути розвитку: Монографія. – К.: Основа,

2007. – 192 с. 6. Рябинина Л.Н. Деньги и кредит: учебно методическое пособие. – Одесса: Пальмира, 2006. – 536 с. 7. Банковское дело: Учебник / под ред. В.И.Колесникова, Л.П.Кролдивецкой. – М.: Финансы и статистика, 1995. -318с. 8. Шахов В.В. Страхование: Учебник для вузов. – М.: Страховой полис, ЮНИТИ, 1997. – 284с. 9. Страховое дело / под ред. проф. Л.И. Рейтмана. – М.: Банковский и биржевой научно-консульт. центр, 1992.-294с. 10. Шахов В.В. Страхование: Учебник для вузов. – М.: Страховой полис, ЮНИТИ. -1997. – 284с. 11. Кожевникова И.Н. Взаимоотношения страховых организаций и банков. – М.: АНКЛ, 2005. – 111с. 12. Страхування/ за ред. С.С. Осадець. – К.: КНЕУ, 2002. – с.517. 13. Финансы: Учебник/ под ред. С.И.Лушина, В.А. Слепова. – М.: Изд-во Рос. экон. акад., 2000. – 268с. 14. Кравець В.М., Кравець В.О. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність / за ред. В.І. Міщенко. – К.: Знання-прес, 2003. – 470 с.

Надійшла до редколегії 10.06.08

Н. Приказюк, канд. екон. наук, асист.

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Досліджено зарубіжний досвід організації медичного страхування і обґрунтовано особливості функціонування медичного страхування в Україні. Виявлено тенденції та перспективи розвитку медичного страхування в Україні.

The foreign experience of organization medical insurance and peculiarities of operation of the medical insurance in Ukraine are investigated. The tendencies and perspectives of the development of medical insurance in Ukraine are found out.

Організація системи охорони здоров'я в розвинутих країнах здійснюється з урахуванням інтересів усіх соціальних верств населення та характеризується надзвичайною різноманітністю форм, оскільки кожна з них несе на собі відбиток особливостей еволюції охорони

здоров'я, а також економічних, культурних і політичних характеристик. У багатьох країнах уже давно склалася система взаємодоповнюючого соціального захисту: державне соціальне забезпечення, групове та індивідуальне страхування.